

MAKALE NASIL DEĞERLENDİRİLİR?

Yeşim TAŞOVA

Çukurova Üniversitesi Tıp Fakültesi, Klinik Mikrobiyoloji ve Enfeksiyon Hastalıkları Anabilim Dalı, ADANA
ytasova@gmail.com

ÖZET

Bir makaleyi değerlendirmek yayımlanabilir bir makale yazmak kadar zor bir görevdir. Dergiler için hakemin rolü çok önemlidir. Bir hakemin görevi makaledeki çalışmanın önemini ve geçerliliğini değerlendirmektir. Sistematik bir yaklaşım değerlendirme süreci aracılığı ile yazarlara yol gösterici olmaya imkan tanır. Bir makaleyi değerlendirmek hakemin deneyimine bağlı bir süreçtir.

Anahtar sözcükler: değerlendirme, hakem, makale, yayın

SUMMARY

How to Review a Manuscript

Reviewing a manuscript is a difficult task as writing a publishable one. The role of the reviewer is a very important one for any journal. The job of a reviewer is to assess the validity and importance of the work in the manuscript. A systematic approach is provided to guide the author through reviewing process. Reviewing a manuscript remains a process based on the experience and personal background of the reviewer.

Keywords: manuscript, publication, review, reviewer

Bilimsel makale, bilimsel yazım kuralları esas alınarak, özgün bir araştırmayı tüm sayfaları ile birlikte sonuçlarını tanımlayan, yazılmış ve basılmış bir rapordur. Otörler ve araştırmacılar fikirlerini, çalışmalarını, hipotezlerini ve sonuçlarını duyurmak için günümüzde takip edilmesi bile güç olan çok sayıda bilimsel dergiye başvurumaktadırlar. Anlık bakış ile dünyada yaklaşık 2000 kadar yayınevi, 23 000 civarında bilimsel dergi olduğu varsayılmaktadır. Bu dergilere ortalama her bir dakikada iki makale gönderiliyor. Bu makalelerin % 40-90'ı dergilerden ret yanıtı almaktadır⁽¹⁾. Kim ve neden reddetmektedir?

Bir diğer gerçek ise tıp dergilerinin oldukça kar getiren bir sektör olduğudur. Klasik araştırma dergilerinin yıllık geliri bir milyon sterlindir. New England Journal of Medicine dergisinin yıllık geliri 100 milyon dolardır ve bunun bir milyon doları "reprint" geliridir. "Impact" faktörü yüksek dergilerde yayınlanan randomize çalışmaların % 75'i endüstri sponsorluğunda gerçekleştirilmiş çalışmalardır⁽⁶⁾.

Dergilerde görev yapan editör, yayın kurulu üyeleri ve hakemlerin sayısı ise giderek art-

maktadır. Başka bir deyişle bu gruba ihtiyaç daha doğrusu bu gruplara katılımı artırmak kaçınılmazdır. Özveri gerektiren makale değerlendirme işleminin her aşamasında olmak bir akademisyenin rüyalarından biridir ya da akademisyen olmanın bir gereğidir. Peki otörlerde, araştırmalarını makaleye çeviren araştırmacılar da istenen deneyim, mükemmellik ve kurallara uyum makale değerlendirme ekibinde de var mı? Ret veya kabul yanıtı geldiğinde araştırmacılar çalışmalarının değerlendirilmesinden tatmin oluyor mu? Ya da bu süreç onlara daha sonraki çalışmalarında yol gösteriyor mu? Ya da çalışmalarına farklı bir gözle bakmalarını sağlıyor mu? Artık şu soruyu sorma zamanı geldi mi: Bir makale değerlendiricisinde / hakemde ne gibi özellikler olmalı? Bilimsel olgunluk nedir, sadece bir konuda bir yayın yapmak hakem olmak için yeterli mi? Yoksa dergi değerlendirme kontrol listesinde sadece "makale bir hakeme gönderildi" demek mi önemli?^(2,13,15).

Makale değerlendirme süreci yaklaşık 300 yıldır var olan ve gönderilen makale/lerin yayınlanmaya değer olup olmadığına karar

verilen süreci tanımlar. Bu süreç yazar/ lar, editör/ ler ve hakemleri ilgilendirir ve sonunda yine yazar/ larda sonuçlanır. Bu süreç genellikle editörden başlar, ön değerlendirme sonunda hakemlere ulaşır. Yoğun yazı gelen dergilerde ise makale direkt hakemlere gider⁽³⁾.

Bilimsel bir makalenin değerlendirilmesinde en önemli sorumluluk derginin editör/ editörlerine aittir. Bilimsel editörler bilim insanlarından oluşur ve derginin bilimsel içeriğinden sorumludur⁽³⁾. Genelde bu bilim insanları bilime katkı sağlamak, bilimin vazgeçilmezleri olan bilimsel dergilerin/ yayınlara devamlılığını, prestijini sürdürmeyi hedeflerler. Bir makalenin yayına kabul edilmesi veya edilmemesi kararını veren kişi/ kişilerdir. Yönetici editörler ise idari işleri ve bürokratik yazışmaları organize eden, ücretli ve tam zamanlı çalışan kişilerdir^(3,4,14).

Önemli uluslararası tıp dergilerinin başyazarları 1978 yılında Vancouver’da bir araya gelerek tıp dergilerine gönderilecek makalelerde uyulması gereken ortak kuralları belirlemişlerdir. En son 2013 yılında yenilenen kurallar yayınlanmıştır⁽¹²⁾. İçeriğinde bir makalenin nasıl hazırlanacağı, hangi bölümlerden oluşacağı, nasıl yazılacağı, yazarlık kavramı, hasta hakları ve çıkar ilişkileri hakkında bilgiler bulunmaktadır. Bugün tüm tıp dergisi editörleri bu kuralların yazarlar tarafında okunmuş olduğunu kabul ederek ilk değerlendirmelerine başlarlar⁽⁴⁾.

Bilimsel editör/ ler dergilerine çok makale gelmesini, bunların içinde en iyilerini seçebilmeyi, yayınlandıktan sonra makalelerin en çok okunanlar arasında olmasını ve çok atıf almasını ister^(9,10). Derginin bilimsel içeriğinden sorumlu olmanın yanı sıra bir editör bilimsel kaliteyi, güvenilirliği ve etki değerini arttırmak, yanlılığı en aza indirmek, derginin editöriyel ve ticari fonksiyonlarını ayırmak, dergide oluşan okuyucu, yazarlar, hakemler, çalışmadaki insan denekler gibi ögelere saygı duymak, şeffaflık ve gizlilik arasındaki ince çizgiyi korumakla yükümlüdür^(8,15). Editör gelen makaleleri önce kendisi gözden geçirir ve değerlendirir. Uygun makalelerin seçilmesi, bunların hakemlere gönderilmesi editörün sorumluluğundadır. Bu aşamada yayınlanması uygun bulunmayan makaleler olabilir. Editör aşamasında bir makale neden reddedilir?^(2,13,15)

Her dergi nasıl bir yayın politikası izlediğini ve ne tür yazıları kabul ettiğini belirtmektedir. Makaleler çeşitli nedenler ile reddedilebilir ama makalelerin % 42-50’si editörden reddedilmekte olup bunun en önemli nedeni de makalenin yanlış dergiye gönderilmesidir⁽⁷⁾. Örneğin Lancet, JAMA, New England Journal of Medicine (NEJM), British Medical Journal gibi dergiler genel içeriklidir, klinik ve deneysel araştırmalar yayınlarlar. Nature, Science gibi dergiler gibi temel bilimlerle ilgili dergiler ise sıklıkla moleküler çalışmalar yayınlar. Clinical Infectious Diseases (CID), Journal of Infectious Diseases (JID) gibi tek dala yönelik dergilerin yanında daha spesifik ve alt dallara yönelik dergiler de olabilir. Örneğin AIDS, Viral Hepatitis, GUT gibi. Yine makalenin içeriği de gönderilecek dergiyi seçmede önemlidir. Örneğin CID daha çok klinik çalışmaları, JID ise mikrobiyolojik çalışmaları incelemek için kabul eder⁽⁹⁾.

Yine her derginin istediği yazım kuralları vardır. Bu kurallara uyum, makalenin dergiye ulaştığı ilk andan itibaren editör tarafından değerlendirilir. Özetin kaç karakter olacağı, yazarların dizilimi, kaynakların yazım şekli, tabloların, grafiklerin nasıl gönderilmesi gerektiği gibi kurallara uyum en baştan istenir ve ilk aşamada yazarların araştırmalarına verdiği önem kadar dergiye de verdikleri önemi gösterir. Elektronik olarak gönderilen makalelerde üstelik yazarların eksiklerini kısa da olsa bir süre daha düzelme imkanları da vardır^(2,4,14).

Editör bir makaleyi tekrar gündemine hakem raporları geldikten sonra alır. Genellikle danışman raporları ile birlikte editör makaleyi tekrar gözden geçirir. Makale bu aşamada raporlar doğrultusunda reddedilir, düzeltilmek için yazarlara geri gönderilir veya yayın için kabul edilir. Yayınlanması konusunda karar verilemeyen bazı makaleler farklı bir görüş için farklı bir danışmana daha gönderilebilir. Düzeltilmesi için gelen makaleler ise tekrar raporlar ile değerlendirilir. Editör gerek görürse tekrar aynı hakemlere gönderilip son durum değerlendirilmesi isteyebilir, direkt reddedebilir veya yayına kabul eder^(2,3).

Editörlerden geçen makaleler bilimsel hakemlere gönderilir. Hakemlik derginin bilimsel güvenilirliğini arttıran bir sistemdir. Hakem

bilimsel makalenin en iyi şekilde getirilip basılmasını sağlayan kişidir⁽¹³⁾. Hakemin iki önemli görevi vardır: İlki makalenin genelde düzeltmelerden sonra yayınlanıp yayınlanmaması konusunda fikir beyan etmek, ikincisi yazarlara makalenin yayın için kabul edilip edilmediğine bakılmadan yapıcı eleştiriler sunabilmektir. Çoğu hakem ilk şartı sağlar ama ikincisini sağlayan pek az hakem vardır. Bir anlamda çalışmayı yapan bir grubun üyesidir⁽¹⁵⁾. Hakem bilimsel makale değerlendirme konusunda yeterli bilimsel olgunluğa erişmiş olmalı ve derginin ve editörün bir yayın politikası olduğunu bilmelidir. Hakem kendine ait bilimsel çalışmaları olan, günceli takip eden, zamanı iyi kullanan, sadece eleştiri değil önerilerini de açık bir şekilde ifade edebilen bir kişi olmalıdır. Hakem objektif, tarafsız ve etik olmalıdır. Editörden gelen hakemlik daveti, en kısa sürede yanıtlanmalıdır. Davet reddedilecek ise gerekçe belirtilmelidir. Değerlendirmeyi kabul ettiği makaleyi de zamanında editöre geri göndermelidir. Hakemlerden beklenen bilimsel eleştiridir, yargılamak değildir. Revizyon istemleri kabul ve ret gerekçeleri açık ve net olmalıdır. Yorum ve eleştiriler özgün ve yapıcı olmalı, kırıcı ifadelerden kaçınmalıdır. Eleştirel bir bakış açısına sahip olmasının yanı sıra eleştirilerine kanıt sunabilmelidir. Özellikle belirtmedi ise yazım şekli ile ilgili eleştiri yapmamalıdır. Hakem editörün danışmanıdır. Bu nedenle çalışmanın güçlü ve zayıf yönlerini belirleyerek editöre nesnel yorumlar sunabilmelidir. Hakem/lerden editörün saptamayacağı veya gözünden kaçan etik veya bilimsel suistimalleri saptaması da beklenir^(10,11,13,15).

Uluslararası Yayın Etiği Komitesi çıkar çatışması oluşturabilecek ilişkilerin araştırmacılar, yazarlar ve hakemler tarafından editöre iletilmesi gerektiğini öne sürmektedir. Editörün de okuyucuları bu durum hakkında bilgilendirmesini önerir⁽¹⁰⁾.

Kaç tane makaleyi yarıda bıraktınız? Ya da başlık, özet kısmından sonra devam ettiniz? Bu ve benzeri nedenler için makalenizi başkasının makalesini okur gibi yazmalısınız. Hakemin bir makaleyi değerlendirme süresi hakemin uzmanlığına, bilimsel olgunluğuna ve kişiliğine bağlıdır.

Editörler makalenin sistematik değerlendirilmesini isterler. Bu nedenle genelde bir değerlendirme formu ile gönderirler. Bu form yoksa hakem editöre düz yazı olarak ama yine kendi içinde bir sistematığı olacak şekilde, açık, anlaşılır olarak kanaatlerini/önerilerini gönderir. Deneyimsiz bir hakem için bir makalenin değerlendirilmesi 10 saat ve daha fazla alırken deneyimli bir hakem için bu süre üç saate kadar inebilir^(10,11,13-15).

Keshav'a⁽⁸⁾ göre makaleyi okuma/değerlendirme üç aşamada gerçekleşir, her aşama bir öncekinin üstüne inşa edilir. İlk aşama makale hakkında genel bir fikir verir. Takip eden ikinci aşamada makalenin içeriği kavranır ama ayrıntılar içermez. En son aşama makaleyi derinlemesine anlamamızı sağlar.

İlk aşama hızlı okuma, göz atma veya makalenin kuşbakışı hızlıca taranmasıdır. Beş-on dakika süren bu aşamada başlık, özet ve giriş dikkatlice okunmalı, kısım alt kısım başlıklarına bakılmalı, ama diğer herşey göz ardı edilmelidir. Makale sonunda ulaşılan yargıları okuduktan sonra hızla literatüre göz atılmalı ve içinde okunan varsa işaretlenebilir. Bu girişten sonra İngilizce isimlerinden yola çıkarak "Beş C"ye yanıt verilmelidir⁽⁸⁾.

Kategori (Category): Makalenin türü nedir? (mevcut sistemin analizi, bir araştırma protipinin tanımlanması vb)

Bağlam (Context): Diğer makaleler ile bağlantısı var mı, problem analiz etmek için hangi teorik temeller kullanılmış?

Doğruluk (Correctness): Varsayımlar geçerli mi?

Katkılar (Contributions): Makalenin ana katkıları nedir?

Anlaşılabilirlik (Clarity): Makale anlaşılır yazılmış mı?

Bu aşama okuyucu hakem için çok önemlidir. Makalenizin kolay anlaşılır bölüm ve alt bölümler başlıkları, kısa ve kapsamlı özeti olmalıdır. Bu aşamada makalenizin ana fikrini anlayamayan / ya da beş dakika gibi kısa sürede çalışmanın ana noktalarını anlayamayan bir okuyucu makaleyi okumaya devam etmeyecek, hakem ise makalenizi ret edecektir⁽¹¹⁾. İyi yazım kötü bir çalışmayı kurtarmaz ama kötü yazım iyi bir çalışmayı batırır⁽⁷⁾.

İkinci aşama eleştirel ve ayrıntılı olacak

şekilde yapılan okuma kısmıdır. Objektif yapılan bu aşamadaki okumada makalenin yanları notlar alınarak tekrar değerlendirme de kullanılabilir ve bu notlar yazarlara sorulabilir, anlaşılmayan noktaların açıklanması istenebilir. Makalenin her bir bölümü o bölüme özel önem gösterilerek okunur⁽⁸⁾. Başlık içeriği yansıtmalı, özet tanım-amaç, materyal-metot ve bulguları içermeli, özet makalenin küçültülmüş şekli olmalı, giriş kısmı çalışmanın neden yapıldığına zemin hazırlayan bilgiler içermelidir^(3,7). Materyal-metot bölümü yeterince açık ve tekrarlanabilir nitelikte olmalıdır. Başkaları yerine neden bu materyal-metodun seçildiği belirtilmelidir. Çalışma için seçilen örnek büyüklüğü ve kontrol grupları istatistiksel olarak hesaplanmış ve yeterli olmalıdır. İstatistiksel hesaplamalar doğru olmalı ve çelişkili sonuçlar olmamalıdır. Hakem istatistiksel hesaplamalar konusunda deneyimli değil ise editöre durumu bildirmeli ve editör gerek görürse çalışmanın istatistiksel yöntem ve sonuçlarını bu konuda uzman bir kişiye gösterebilmelidir^(7,8,13,14). Bulgular anlaşılır, sistematik yazılmalıdır. Tablo ve grafiklere özel dikkat gösterilmelidir. Metin içinde geçmeli, gerekli tablo ve grafikler olmalı, tablo ve grafik başlıkları, dipnotları, işaretler gerektiği yerde kullanılmalıdır. Tartışma akıcı ve tutarlı olmalı, konu ile ilgisiz yorumlar ve sonuçlar olmamalıdır. Bulguların tekrarı olmamalı, gerekli durumlarda diğer kaynaklara atıfta bulunulmalıdır^(13,15). Çalışmanın kısıtlayıcı yönleri belirtilmelidir⁽¹³⁾. Kaynaklar yerinde kullanılmalıdır. Tartışmanın sonuç bölümünde varılan yargı makalede elde edilen bulgularla uyumlu olmalıdır. Kaynaklar gereksiz sayıda olmamalı, güncel olmalıdır ve dergi yazım kurallarına uygun olmalıdır. Makale gereksiz uzatılmamalıdır^(3,14,15).

Bu aşamada hakemin anlamaya çalıştığı şey makale ne kadar önemli, düzeltilebilir mi? Hakem ayrıca makalede etik bir sorun olup olmadığını da bu aşamada değerlendirmelidir⁽¹⁴⁾.

Üçüncü aşamaya kadar sadece okuyucu iseniz bırakabilirsiniz. Ama hakem iseniz yazarların varsayımlarından yola çıkarak makaleyi yeniden üretmelisiniz⁽⁸⁾. Böylece makalenin zayıf ve güçlü yanları daha iyi görülebilir, her varsayım saptanıp sorgulanabilir. Bu çalışmayı kendiniz yapsa idiniz daha farklı neler yapardınız,

gelecek çalışmalar için bu makale size ve okuyucuya nasıl yol gösterirdi sorularına yanıt bulmanızı sağlayan bu aşama ayrıntılara en fazla dikkat edilen aşamadır^(11,13,15).

Bir makalenin en önemli özelliği yenilik getirmesidir. Ya da tartışmalı bir konuya açıklık getirmesi, kesin sonuç vermesi, daha önceki bulgulara katkı sağlaması, kapsamını genişletmesi bir makaleyi önemli ve yenilikçi kılar. Hipoteze doğru yöntemler ile yanıt aranması, istatistiksel yöntemlerin doğru kullanılması, kontrol edilmeyen değişkenlerin olması makaleye olan güveni arttırır⁽⁷⁾.

Editör hakemden makale hakkında genelde dört karardan birini belirtmesini ister: Olduğu gibi kabul (çok azdır), küçük düzeltmeler ile kabul, büyük düzeltmeler ile kabul, ret^(10,11).

Rapor sadece makalenin değil hakemin de değerlendirilmesidir. Konuyu iyi bilen ve makaleyi sistematik değerlendiren bir hakem raporunu da özenle, aceleye getirmeden hazırlar ve iyi bir ifade ile kaleme alır. Değerlendirme formu varsa soruları yanıtlar ve açıklamalarını / eleştirilerini ve önerilerini belirtir. Editör ve yazarlara görüşlerini ayrı ayrı belirtir^(2,10,15).

Yazara yazılan kısımda makale hakkında genel bir değerlendirme olmalıdır. Makaleden anlaşılan, çalışmayı özetleyen, çalışmanın mesajını ifade eden genel bir değerlendirme olmalıdır. Eleştiriler yazıya odaklı olmalıdır. Yazarlara eleştiri ve öneriler açık, net cümleler ile ifade edilmelidir. Bu aşamada asla kırıcı, küçük düşürücü, kınayıcı ifadeler kullanılmamalıdır. Makale reddedilse bile neden ret edildiği açık olarak ifade edilmeli ve mümkün ise çalışmayı tekrar ve öneriler doğrultusunda yapmaya özendirmelidir. Düzeltme talepleri açık ve net olmalıdır⁽⁵⁾.

Yazarlar ise gelen eleştirileri dikkatlice, tek tek değerlendirmelidir. Hiçbirini atlamadan veya görmezden gelmeden yanıt vermelidir. Hak vermediğiniz eleştirilere ise kanıtlı olarak, kibarca yanıt verilmelidir^(2,3,7,13,15).

Sonuç olarak iyi bir editör - hakem - yazar ilişkisi araştırıcıyı geliştirir. Yeni çalışmalar için araştırıcıya yol gösterici olur. Bilimsel olgunluk, objektiflik, tarafsızlık, tutarlılık ve yazarın gizlilik haklarının korunması editör ve hakemlerin sahip olması gereken en önemli özelliklerdir.

Tablo. Makaleler neden reddedilir?

-
- Bir mesaj veya katkısının olmaması
  - Orijinal olmaması
  - Dergiye uygun olmaması
  - Derginin yayın kurallarına uyulmaması
  - Yazıyı takip etmenin zor olması/kötü yazılması
  - Problemlerin yetersiz açıklaması
  - Araç ve yöntemlerin yetersiz olması
  - Çalışma planlamasının yetersiz olması
  - Kesin olmayan/tutarsız veriler
  - Sonuçların yorumlanmasının yetersiz/tutarsız olması
  - Tablo/şekillerde sorun/eksiklik
  - İstatiksel hatalar (uygun olmayan/yetersiz)
  - Çok küçük/tafırlı-önyargılı örnekler
  - Güncel olmayan/yetersiz/yanlış kaynak
  - Hakem eleştirilerine yanıtın yetersiz olması
  - Bulgular ile tartışmanın uyumsuzluğu
-

KAYNAKLAR

1. Aydın P. <http://www.medimagazin.com.tr/ana-sayfa/guncel/tr-bilimsel-makale-nasil-yazilir-1-1-55201.html> (Web sayfasına giriş tarihi 20 Nisan 2014).
2. Benos DJ, Kirk KI, Hall JE. How to review a paper, *Adv Physiol Educ* 2003;27(1-4):47-52. <http://dx.doi.org/10.1152/advan.00057.2002>
3. Çevik M. Bilimsel makale değerlendirme: Editörler ve eleştirilenler nelere dikkat eder? "Leblebicioğlu H, Ünal S (eds). Akademisyen El Kitabı", s.197-202, Bilimsel Tıp Yayınevi, Ankara (2013).
4. Hamuryudan V. Tıbbi makale yazım kuralları, *Anadolu Kardiyol Derg* 2003;3(3):199-203.
5. Horton R. Ther hetoric of research, *BMJ* 1995; 310(6985):985-7. <http://dx.doi.org/10.1136/bmj.310.6985.985>
6. Horton R. Medical journals: evidence of bias against the diseases of poverty, *Lancet* 2003;361(9359): 712-3. [http://dx.doi.org/10.1016/S0140-6736\(03\)12665-7](http://dx.doi.org/10.1016/S0140-6736(03)12665-7)
7. Kaygusuz A. Makale nasıl değerlendirilir? "Leblebicioğlu H, Ünal S (eds). Akademisyen El Kitabı", s.203-10, Bilimsel Tıp Yayınevi, Ankara (2013).
8. Keshav S. How to read a paper, *ACM SIGCOMM Computer Communication Review* 2007;37(3):83-4. <http://dx.doi.org/10.1145/1273445.1273458>
9. Leblebicioğlu H. Makale hangi dergiye gönderilmelidir? "Leblebicioğlu H, Ünal S (eds). Akademisyen El Kitabı", s.197-202, Bilimsel Tıp Yayınevi, Ankara (2013).
10. Peh WCG. Dealing with returned manuscripts, *Singapore Med J* 2009;50(11):1050-3.
11. Pierson DJ. The top reasons why manuscripts are not accepted for publication, *Respirator Care* 2004; 49(10):1246-52.
12. Recommendations for the Conduct, Reporting, Editing, and Publication of Scholarly Work in Medical Journals*Updated December 2013 <http://www.icmje.org/icmje-recommendations.pdf/> (19 Nisan 2014).
13. Provenzale JM, Stanley RJ. A systematic guide to reviewing a manuscript, *AJR* 2005;185(4):848-54. <http://dx.doi.org/10.2214/AJR.05.0782>
14. Töreci K. Tıpta yayın etiği, *ANKEM Derg* 2010; 24(Özel Ek):1-41.
15. Winck JC, Fonseca JA, Azevedo LF, Wedzicha JA. To publish or perish: how to review a manuscript, *Rev Port Pneumol* 2011;17(2):96-103. [http://dx.doi.org/10.1016/S0873-2159\(11\)70022-8](http://dx.doi.org/10.1016/S0873-2159(11)70022-8)